

cultuur nieuws

Ellen

Honger naar een boek

Laaten we het eens hebben over honger. Afgelopen zaterdag startte er een serie in *de Volkskrant*, over de toekomst van het boek. De eerste aflevering betrof een groot interview met Wiet de Bruijn, algemeen directeur van boekenconcern VBK. Hem werd onder meer gevraagd hoe hij het boek anno 2017 aan de man wilde brengen, en zijn antwoord klonk plausibel: door meer van de lezer te weten te komen. Dat wil hij mede bereiken via het vergaren van data: door op basis van algoritmen te voorspellen wat voor behoeftes er leven bij de consument. Dan gaat er bij mij een aantal alarmbellen af.

Leesvoorkeuren voorspellen met behulp van data wordt al door diverse onlineboekenaanbieders gedaan. Bij ieder boek krijg je meteen vergelijkbare titels aanbevolen, gebaseerd op je eerdere klik- en koopgedrag. Op het eerste oog zou je zeggen dat het inzetten van dit soort algoritmen de lezer helpt, want zo kun je nieuw werk ontdekken. Het nadeel is alleen dat je zo in hetzelfde type boeken blijft hangen (want gebaseerd op al bestaande voorkeuren). Het gaat hier niet om het achterhalen van behoeftes, maar van gewoontes.

Als ik een uitgever over algoritmen hoor praten, gaan bij mij de alarmbellen af

Ik heb altijd van lezen gehouden, juist omdat het ene boek het andere niet is, en daardoor prikkelt. In het *Volkskrant*-interview zegt De Bruijn dat hij lezen belangrijk vindt, omdat het je verrijkt. Dat is dus precies de reden waarom je wat je uitgeeft, niet zou moeten laten bepalen door algoritmen. Zo krijg je eenheidsworsten. Als je je als uitgever laat leiden door data en verkoopcijfers, zal je uiteindelijk een minder divers palet aan de lezer aanbieden, want je maakt mij niet wijs dat het concern zijn winst zal willen steken in het uitgeven van teksten die misschien gedurfter zijn, maar waarvan de verkoop op basis van data niet kan worden gegarandeerd.

In het interview complimenteert De Bruijn zichzelf, omdat hij durft toe te geven geen flauw idee te hebben hoe het nou verder moet met een van de bedrijven die onder hem vallen, de literaire uitgeverij Atlas Contact: „Om het niet te weten moet je lef hebben”, zegt hij. Precies. En daarom moet je het aandurven om je uitgeefbeleid níét te baseren op algoritmen.

Dat De Bruijn zich wil inzetten voor het boek staat buiten kijf, maar dan ook voor het boek als winstobject. Op de manier hoe hij dat wil doen, worden de belangen van de lezer niet gediend. Je moet als uitgever, door een gevarieerd fonds, de lezer nooit helemaal bevredigen, hem altijd honger laten hebben naar meer. Een behoefte is iets anders dan een gewoonte. Misschien dat De Bruijn ooit het lef zal hebben dat in te zien. En hopelijk heeft de lezer dan nog trek in een boek.

Ellen Deckwitz heeft op deze plek een wisselcolumn met Marcel van Roosmalen.

Zo leest u de NRC waardering

- buitengewoon
- zeer goed
- goed
- matig
- zwak

24 okt 2017

NIEUWE EXPOSITIERUIMTE

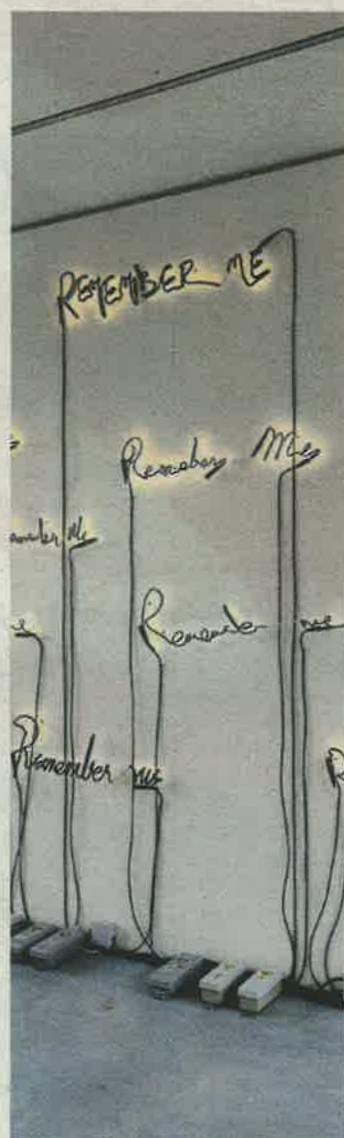
Minimuseumpje met nooit meer dan één kunstwerk

Galerie Eenwerk maakt steeds exposities met één kunstwerk. „Ik houd van kleinschaligheid”, zegt oprichter Julius Vermeulen.

Door onze redacteur
Sandra Smalenburg

AMSTERDAM. Tussen de statige herenhuisen aan de Koninginneweg in Amsterdam Oud-Zuid is de nieuwe galerie EENWERK een vreemd buitenbeentje. Opgebouwd uit drie bouwblokken van basalt, staal en glas, heeft het gebouw wel iets weg van het New Museum in New York. Een minimuseumpje is het, ontworpen door architect Barend Koolhaas. Langs de stoeprand heeft de nieuwe kunstruimte zelfs een eigen voortuintje van Piet Oudolf - met zes vierkante meter de kleinste die de tuinarchitect ooit heeft gemaakt. Groot hoeft de galerie ook niet te zijn: het biedt slechts ruimte aan één werk.

„Ik houd wel van die kleinschaligheid”, zegt oprichter Julius Vermeulen. „Door slechts één werk te tonen, dwing je bij de bezoeker automatisch concentratie af.” Zelf was hij als kunstadviseur bij de PTT bijna dertig jaar lang verantwoordelijk voor de postzegelontwerpen - veel kleiner kan een kunstwerk niet worden. Hij maakte in die tijd diverse tentoonstellingen, maar koesterde ook altijd de droom ooit een eigen galerie te beginnen. Drie jaar geleden, toen het huis van de bureaus te koop kwam, deed die kans zich plotseling voor. Op de plek van de garage bleek het bestemmingsplan een hoger gebouw toe te laten. Dat

Steve McQueen, *Remember Me* (2016)

FOTO PETER COX

werd galerie Eenwerk.

De openingstentoonstelling is meteen een indrukwekkende. Vermeulen wist de in Amsterdam wonende Oscar-winnende filmmaker en beeldend kunstenaar Steve McQueen over te halen om een werk in zijn nieuwe galerie te tonen. Dat werd *Remember Me* (2016), een installatie van 39 blauwgeverfde neonwerken die aan weerszijden van de ruimte aan de muur hangen en die samen een angstwekkend gezoem voortbrengen. Ieder neonwerk toont in een ander handschrift de woorden 'remember me'. „Ze zijn geschreven door mensen uit McQueens omgeving, bekend en onbekend”, vertelt Vermeulen. „Het is een kunstwerk dat zowel persoonlijk is als universeel. Want de handschriften blijven anoniem. Het zouden bij wijze van spreken vluchtelingen kunnen zijn.” Zelf heeft Vermeulen al enkele uren samen met het kunstwerk doorgebracht en erop kunnen reflecteren. „Voor mij gaat het over de vluchtigheid van ons bestaan, en dat we daar wat vaker over na zouden moeten denken.”

Met aan weerszijden twee grote glazen wanden is de galerie tegelijk kleinschalig en intiem, maar ook semi-openbaar. Vanuit tramlijn 2 kun je zo naar binnen kijken en het kunstwerk zien hangen. Overdag is het daglicht fel en gloeien de neonwerken nauwelijks op. Maar bij zonsondergang is McQueens kunstwerk op zijn best, zegt Vermeulen. Dan reflecteren de ramen de woorden en word je echt door het kunstwerk omhelsd.

Steve McQueen, *Remember Me*. T/m 15/11 in galerie EENWERK, Amsterdam. Inl: eenwerk.nl

Theatervoorstelling over Trump: 'Geef acht, hier komt uw nieuwe koning'

Door onze medewerker
Kester Freriks

AMSTERDAM. Sprakeloos was de Oostenrijkse toneel- en romanschrijfster Elfriede Jelinek (71) nadat Donald Trump werd gekozen tot Amerikaanse president. Meteen die ochtend ontving de Nobelprijswinnaar een mail van Schauspielhaus Hamburg of ze een toneelstuk wilde schrijven „over deze opzienbarende historische ontwikkeling”. Jelinek nam het aanbod aan en na drie maanden ontving dramaturg Rita Thiele een nieuw stuk, *Am Königsweg*. Het gaat 28 oktober in première in de regie van Falk Richter. Het stuk opent met de woorden: „Geef acht, hier komt uw nieuwe

koning.” Deze koning vertolkt in het stuk vele rollen: hij is leider, winnaar, verlosser, zelfs de god van het kapitalisme. Hoewel het stuk onmiskenbaar over Trump gaat, valt zijn naam nergens. Volgens Jelinek vormt de Amerikaanse president „de aanleiding tot een spookachtig stuk over maatschappelijke verblinding”.

Volgens het gezelschap is de tekst van Jelinek „humoristisch” en getuigt van „boze Jelinekse ironie, maar is ze ook diep treurig”. Regisseur Richter ziet *Am Königsweg* als een „geniale parodie” waarin een figuur net als Trump zichzelf opvoert als vertegenwoordiger van de „woede en boosheid die leven in de blanke samenleving”.

Volgens de regisseur presenteert Jelinek zichzelf in het stuk als een schrijfster die „haar leven lang heeft gevochten tegen rechtspopulisme en nationalisme en nu, op hoge leeftijd, tot de pijnlijke ontdekking moet komen dat die strijd vergeefs is geweest.” Het gezelschap beschikt over een bijzondere cast met onder meer Ilse Ritter, een van de belangrijkste actrices van Duitsland, Benny Claessens, lange tijd verbonden aan NTGent en Julia Wieninger, die al tal van teksten van Jelinek opvoerde.

Am Königsweg door Deutsches Schauspielhaus Hamburg. Première: 28/10. Te zien t/m 3/11. Inl: schauspielhaus.de